

אבות, מחנכים ושופטים

יתר – על שם שיתר פרשה אחת בתורה: "ואתה תחזה" (רש"י, יח, א)

ע"י בפסוקי הפרשה שעוסקים בעצת יתרו למשה (פרק יח, יג-כז), ובמקורות הבאים:

1. רש"י, יח, כא

שרי אלפים - הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף. שרי מאות - ששת אלפים היו. שרי חמשים - שנים עשר אלף. שרי עשרת - ששים אלף.

2. ברייתא, סנהדרין יח.

תנו רבנן: "ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת" – שרי אלפים - שש מאות, שרי מאות - ששת אלפים, שרי חמשים - שנים עשר אלף, שרי עשרות - ששת ריבוא, נמצאו דייני ישראל שבעת ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות.

3. מדרש תנחומא, משפטים, סימן ו

"ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות" – שרי אלפים - שש מאות, ושרי מאות - ששת אלפים, ושרי חמשים - שנים עשר אלף, שרי עשרות - ששת רבוא. נמצאו דייני ישראל שבעת רבוא ושמונת אלפים. **מאי קמ"ל? דשרים מלגיו.**

כמה שופטים בפועל התמנו לעם ישראל עפ"י עצת יתרו? _____

4. אבן עזרא, הפ"י הארוך יח, כא

יש לתמוה: אם פי' אלה השרים כמשמעם, יהיה מספרם יותר משבעים אלף וט' אלפים! וזה **רחוק מאוד להיות שרים רבים כאלה**, והכתוב אמר "בפשע ארץ רבים שריה" (משלי כח, ב)?
ועוד, איך יתכן להיות שמינית המחנה ראשי שבטים, כי כן אמר משה, "ואקח את ראשי שבטיכם" (דברים א, טו), ותמצא בהם כל המדות הטובות הנזכרות... והנה יש לתמוה, איך ימצא המספר הנזכר שיהיו כולם חכמים ונבונים?
והנכון בעיני, כי שרי אלפים הם שתחת ידם אלף איש עבדיו או נעריו או שכיריו, אולי אלה הם ראשי השבטים, והיה מספרם שנים עשר, ושרי המאות הם רבים, ושרי חמשים, כדרך וחמשים איש רצים לפניו (ש"ב טו, א).

מהי קושייתו של בעל "אבן עזרא" וכיצד הוא מיישבה? _____

האם דבריו תואמים את דברי חז"ל דלעיל? הסבר! _____

5. תוספות, סנהדרין יח. ד"ה נמצאו

נמצאו דייני ישראל ז' ריבואות וח' אלפים ושש מאות –
 תימה הא חסרי להו טובא דכי מפקת מס' ריבואות ששה מאות לשרי אלפים לא משכחת
 בתר הכי ו' אלפים לשרי מאות וכי הדר מפקת הני לא משכחת בתר הכי לשרי חמשים י"ב
 אלף וכל שכן דלא משכחת בתר הכי שרי עשרות שש ריבואות?
ויש מפרשים דבכל הני שרים אפשר דהוו זקנים יתירים מבני ס', דאמר ביש נוחלין ובי"ב
 קכא: דלא נמנו פחות מבני עשרים ויתירים מבני ששים ובשרי עשרות לא חיישינן אפילו היו
 מבני עשרים שהם עצמם היו מן החשבון וכל אחד שר על תשעה והוא עשירי.
ויש מפרשים דחשבון השרות קחשיב: דתחילתן נימנו שרי עשרות, ומהחשובין שבהם
 נתמנו לשרי חמשים, והחשובין משרי חמשים נתמנו לשרי מאות, ומשרי מאות בירר
 החשובים לשרי אלפים.

מה קשה לתוספות על החשבון של המשנה? _____

מהם שני התירוצים לבעיה זו: _____

א. _____

ב. _____

7. ר' יעקב צבי מקלנבורג, **הכתב הקבלה יח, טו**; בשם הגר"א

...כי ד' מנהיגים היו לישראל: שופטים ושוטרים: שופטים הם הדיינים, ושוטרים הם
 הרודים בעם לקיים פסקי הדיינים. ועוד היה עליהם ראשים שהיו מנהיגים את העם בכל
 דבר לצאת ולבוא. ועוד היו זקנים והם המלמדים תורה ברבים. וזה סידור:
 שרי האלפים היו מנהיגים את העם והיו ראשים ממש. שרי המאות היו השופטים ממש, שרי
 עשרות היו השוטרים הרודים לקיים פסקי הדיינים. **ושרי חמשים הם הזקנים
 המלמדים תורה ברבים.**

ואף שכתוב על כולם "ושפטו... בכל עת", שהיו כולם דיינים, מכל מקום היה לכל אחד עיקר
 התמנות לבדו. ... הנה אמר "ושפטו", זהו פעולתם לענין המשפטים, **ולהודיעם את
 התורות אמר "והקל מעליך", שטורח מרובה הוא ללמוד עם כל העם.** ...
 מדברי הגר"א, ובדבריו מתיישבים תמיהות גדולות. ... והנך רואה כי כל רודפי הפשט שרצו
 למעט כמות השרים הפך דעת רבותינו נפלו במהמורות השיבושים, והאמת בפי רבותינו.

8. רמב"ם, ריש הלכות סנהדרין (פרק א ה"א):

מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שנאמר
 שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינין
 באים לפניהם, שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני הדיינים המסבבין בשווקים
 וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם ע"פ הדיינים
 וכל שיראו בו עוות דבר מביאין אותו לבית דין ודין אותו כפי רשעו.

9. **רמב"ן עה"ת, יח, כב-כג**

וטעם "ושפטו את העם בכל עת" – **כי בהיות להם שופטים רבים ילך העשוק אל
 השופט בכל עת שירצה וימצאנו מזומן.** כי אליך לא יוכל להתקרב בכל עת מפני ההמון
 הגדול אשר לפניך, והטרדה הגדולה אשר לך. ורבים מהם יסבלו החמס הנעשה להם מפני
 שלא יזדמן להם להגידו לך ולא ירצו לעזוב מלאכתם ועסקיהם עד בא העת הפנאי שיוכלו
 לגשת אליך.